

Chris van Veen (links) en Wim Kok.

Voor het economisch herstel volstond het Akkoord van Wassenaar alleen niet; het was ook noodzakelijk om de staatschuld te verkleinen en de overheidsuitgaven sterk terug te dringen. Kenmerkend voor de kabinetten-Lubbers I (1982-1986) en Lubbers II (1986-1989) was de bezuinigingspolitiek. Er werd diep gesneden in de sociale voorzieningen en de overheidsuitgaven.

Ruud Lubbers.

- 1982

35 Werk boven loon Akkoord van Wassenaar

In de loop van de jaren zeventig was de economie in zwaar weer beland. Als uitweg uit de crisis werd, onder toezien van het kabinet-Lubbers I, op 24 november 1982 het Akkoord van Wassenaar gesloten tussen werkgevers en werknemers, vertegenwoordigd in de Stichting van de Arbeid. Centraal hierin stond loonmatiging in ruil voor arbeidstijdverkorting. Dit resultaat vloeide voort uit het typisch Nederlandse poldermodel, waarbij op alle niveaus (overheid, werkgevers en werknemers) net zo lang werd gepraat tot er een compromis was bereikt. Het Akkoord van Wassenaar zorgde ervoor dat het Nederlandse bedrijfsleven zich kon herstellen van de toenmalige economische problemen.

De situatie anno 1982 in kort bestek: de economie was langzaam maar zeker in een zware depressie terechtgekomen, onder andere als gevolg van de oliecrises van 1973 en 1979 (kunstmatig gecreëerde tekorten aan aardolie door olieproducerende landen). Banen gingen in groten getale verloren, de (jeugd)werkloosheid liep in snel tempo op. Het rendement van bedrijven was onvoldoende om nieuwe investeringen te kunnen doen en faillissementen waren aan de orde van de dag. De overheidsfinanciën zagen er evenmin rooskleurig uit – in 1982 was het begrotingstekort 12 procent.

De gepolariseerde verhoudingen in de politiek maakten een gesprek over een uitweg uit de problemen echter zo goed als onmogelijk. Tegen de achtergrond van het sociaaleconomisch tumult dreigde het kabinet-Lubbers met een looningreep. Harde taal werd gesproken, en dat zette de sociale partners in de Stichting van de Arbeid ertoe aan om nog in 1982 met een oplossing te komen. Uiteindelijk bereikten Wim Kok (voorzitter FNV) en Chris van Veen (voorzitter VNO) een compromis over werkgelegenheid en lonen. Werk werd boven inkomen gesteld: loonmatiging in ruil voor arbeidstijdverkorting en herverdeling van de werkgelegenheid. De beoogde effecten waren meer banen en lagere lasten voor bedrijven. Dit was de kern van *Centrale aanbevelingen inzake aspecten van werkgelegenheid* zoals het akkoord officieel heet, maar dat in de wandeling het Akkoord van Wassenaar wordt genoemd. Het werd namelijk beklonken tijdens een bijeenkomst die plaatsvond bij werkgeversvoorman Van Veen thuis in Wassenaar. Alle bij de Stichting van de Arbeid aangesloten werkgevers- en werknemersorganisaties ondertekenden het akkoord, een document van anderhalf A4tje waarin vooral mooie, maar tamelijk algemene intenties stonden.

In de publieke beeldvorming werd het Akkoord van Wassenaar als toppunt van de Nederlandse overlegcultuur gezien. Maar de betekenis op wat langere termijn was vooral politiek-psychologisch

– juist ook omdat er feitelijk geen concrete aanbevelingen werden gedaan. Het was een klimaatondersteunend akkoord, zouden we nu zeggen. Na jaren van polarisatie erkende de vakbeweging het belang van bedrijfsrendementen en bleken werkgevers bereid om werkgelegenheidsaspecten mee te laten spelen. Het belang van het akkoord zit in de effecten op langere termijn, het was het startpunt van een reeks akkoorden met veel concretere aanbevelingen.

Tezamen met de opleving van de algemene conjunctuur en het 'no-nonsensebeleid' van Lubbers I kreeg het akkoord historische betekenis. De werkloosheidscijfers liepen sterk terug: van 620.000 mensen in 1984 naar 335.000 in 1992. Waren in het eerste deel van de jaren zeventig loonstijgingen van meer dan 10 procent niet ongewoon, na 1982 zijn stijgingen van meer dan 5 procent niet meer voorgekomen. De loonmatiging zorgde er voor dat het voor werkgevers aantrekkelijker werd personeel aan te trekken.

Daarnaast kreeg 'Wassenaar' historische betekenis omdat het als centraal akkoord niet alleen een ommekeer vormde middenin een acute crisis, maar vooral omdat het de aanzet gaf tot een nieuw soort poldermodel. Velen interpreteren het akkoord als de start van een periode van sociaaleconomische stabiliteit die tot begin van deze eeuw zou duren. De gezamenlijke aanpak van overheid en sociale partners om te komen tot een verantwoorde ontwikkeling en verdeling van de economie kreeg internationale bekendheid; het Nederlandse poldermodel maakte school. Stond Nederland in de jaren zeventig internationaal nog als het schoolvoorbeeld van collectieve overbesteding te boek (*dutch disease*), in de jaren negentig was er alom bewondering voor de koers die Nederland vanaf eind 1982 had ingezet (*dutch miracle*).

Na het Akkoord van Wassenaar verdween de automatische prijscompensatie (APC) uit de meeste cao's. De APC was een afspraak tussen werkgevers- en werknemersorganisaties om de inflatie door te laten werken in de lonen: stegen de prijzen met bijvoorbeeld gemiddeld 2,5 procent, dan stegen de lonen automatisch in elk geval ook 2,5 procent. Zo behield de werknemer z'n koopkracht. In ruil voor arbeidstijdverkorting ging de vakbeweging in 1982 akkoord met het schrappen van de APC. Dat ging niet zonder slag of stoot. In de cao-besprekingen in de jaren erna bleven er protesten klinken tegen de afschaffing van de APC.